

ઉતાવળ અને અધીરાઈથી બચો

હજરત વલીદ બિન ઉકબા ﷺ ને રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ બની મુસ્તલક કબીલામાં જકાતની વસૂલાત માટે રવાના કર્યા. કબીલાવાળાઓએ જ્યારે તેમને આવતા જોયા, તો સ્વાગત કરવા માટે સામે આવ્યા. હજરત વલીદ ﷺ એવું સમજ્યા કે આ લોકો હુમલો કરવા આવી રહ્યા છે, ‘મુર્તદ’ થઈ (ઇસ્લામથી ફરી) ગયા છે. આ વિચારના કારણે તેઓ ઉલટા પગે પાછા મદીના આવી ગયા અને આવીને રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને આની જાણકારી આપી. આ સમાચારના આધારે રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ હજરત ખાલિદ બિન વલીદ ﷺ ને એક ટુકડીની સાથે રવાના કર્યા અને એ નિર્દેશ કર્યો કે ઉતાવળથી કામ ન લેજો. મામલાની બરાબર તપાસ કરી લેજો. હજરત ખાલિદ બિન વલીદ ﷺ ટુકડીની સાથે રવાના થયા અને ત્યાં પહોંચીને સ્થિતિની જાણકારી માટે અમુક લોકોને બની મુસ્તલકવાળાની પાસે મોકલ્યા. તેમણે આવીને બતાવ્યું કે એ લોકો મુર્તદ નથી, બલ્કે અજાન આપે છે અને નમાજ પઢે છે, ઇસ્લામ પર કાયમ છે. હજરત ખાલિદ બિન વલીદ ﷺ પાછા આવી ગયા અને રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને વાસ્તવિક પરિસ્થિતિથી માહિતગાર કર્યા. આ જ પ્રસંગે આ આયત અવતરિત થઈ :

﴿يَتَأْيِهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ جَاءَ كُفَّارٌ فَاسِقُّ بِنَبَأٍ فَتَسْبِئُنَّا أَنْ تُصِيبُوْ قَوْمًا بِجَهَنَّمِ فَنُصَبِّيْهُوْ عَلَىٰ مَا فَعَلَتُمْ﴾

نَدِمِينَ ﴿٦﴾ الحجرات : ٦

અનુવાદ : “હે લોકો, જેઓ ઈમાન લાવ્યા છો ! જો કોઈ ફાસિક (અવજ્ઞાકારી) તમારા પાસે કોઈ સમાચાર લઈને આવે, તો તપાસ કરી લેવાનું રાખો. ક્યાંક એવું ન થાય કે તમે કોઈ જૂથને અજાણતામાં નુકસાન પહોંચાડી બેસો અને પછી પોતાના કરેલા પર પસ્તાવો કરો.” (સૂરા: હુજુરાત, આ.૬)

રસૂલુલ્લાહ ﷺ એ એક વાર કબીલાને સીધા માર્ગે લાવવા માટે હજરત ઉસામા બિન મૈદ ﷺ ને એક ટુકડીની સાથે મોકલ્યા. મુજાહિદોએ હુમલો કરીને તેમને પરાજિત કર્યા. લડાઈ દરમ્યાન એક માણસ ભાગ્યો. હજરત ઉસામા ﷺ અને એક અન્સારી સહાભીએ તેનો પીછો કર્યો. ભાગવાવાળાએ જ્યારે જોયું કે તે હવે પકડાઈ જશે અને તેને કતલ કરી નાખવામાં આવશે, તો મોટા આવજે કહ્યું : ‘લા-ઈલાહ ઇલ્હલ્લાહ !’ અન્સારી સહાભી અટકી ગયા, પણ હજરત ઉસામા ﷺ એવું સમજ્યા કે આ માણસ મૃત્યુના ડરથી ‘લા-ઈલાહ ઇલ્હલ્લાહ’ પઢી રહ્યો છે. તેથી તેને કતલ કરી નાખ્યો. જ્યારે આ લોકો મદીના પહોંચ્યા અને રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને આની જાણકારી આપી, તો આપ ﷺ એ હજરત ઉસામા ﷺ ને ફરમાવ્યું કે હે ઉસામા ! ‘લા-ઈલાહ ઇલ્હલ્લાહ’ પઢવા છતાં તમે તેને કતલ કરી નાખ્યો ! હજરત ઉસામા ﷺ એ જવાબ આપ્યો કે હે રસૂલુલ્લાહ ﷺ ! તેણે મૃત્યુના ડરથી કલેમા પઢ્યો હતો. રસૂલુલ્લાહ ﷺ વારંવાર એમ કહી રહ્યા હતા કે ઉસામા ! તમે તેને કતલ કરી નાખ્યો, ઉસામા ! તમે તેને કતલ કરી નાખ્યો, ત્યાં સુધી કે હજરત ઉસામા ﷺ કહે છે કે મારા હદ્યે કહ્યું કે કદાચ ! હું આજથી પહેલા મુસલમાન ન થયો હોત ! (મુસ્લિમ)

આવી જ એક ઘટના બદ્રના યુદ્ધ વખતની છે. હજરત સુહૈલ બિન અમ્ર رض તે વખતે મુસલમાન બન્યા ન હતા. બદ્રના યુદ્ધમાં તેઓ કેદી બનીને આવ્યા. તેમનો ભાષા પર સરસ કાબૂ હતો અને તેઓ ઉત્તમ વક્તા હતા. હજરત ઉમર ફારૂક رض એ રસૂલુલ્લાહ صل ને નિવેદન કર્યું કે હે રસૂલુલ્લાહ صل ! સુહૈલના સામેના બંને દાંત હું ઉખાડી નાખ્યું છું, જેથી તે પોતાના વક્તવ્યના જોરે ઈસ્લામ અને મુસલમાનોને હવે પછી નુકસાન ન પહોંચાડી શકે. રસૂલુલ્લાહ صل એ હજરત ઉમર رض ને આવું કરવાની મનાઈ કરી અને કહ્યું કે તેને જવા દો. કદાચ હવે પછી સુહૈલથી તમને ખુશી પ્રાપ્ત થાય. સુહૈલ મક્કા-વિજય વખતે ઈસ્લામના વર્તુળમાં દાખલ થયા અને રસૂલુલ્લાહ صل ના દેહાવસાન પછી જ્યારે મક્કામાં અમુક લોકોએ મુર્તદ થઈ જવાનું વિચાર્યું, તો આ જ સુહૈલ رض હતા, જેમણે પોતાના વક્તવ્યના જોરે તેમને આવું કરવાથી દૂર રાખ્યા.

સુદૃઢતા, મજબૂતી અને સ્થિરતા ઉતાવળ અને ભાવાવેશના વિરોધી છે. ઈસ્લામમાં આ ખૂબ પ્રશંસનીય ગુણ છે. વિનન્નતા, ગંભીરતા, પ્રતિષ્ઠા અને ગરિમા તેમજ સુદૃઢતા અને મજબૂતી મોભિનના સ્વભાવનો એક ભાગ છે. મોભિન જ્યારે પણ કોઈ કામ કરે છે, તો ઉતાવળના બદલે સમજ-વિચારીને દઢતા અને નિખાલસતાથી કરે છે. હજરત અલી رض ફરમાવે છે કે જ્યારે પણ કંઈ કરો, તો ઉતાવળ ન કરો, બલ્કે સારી રીતે, સમજ-વિચારીને કરો. લોકો તમને એ નહીં પૂછે કે કેટલી જલ્દી કરી લીધું, બલ્કે તેઓ તો એ જોશે કે કેટલી સારી રીતે કર્યું. કોઈ બુદ્ધિશાળીનું કથન છે કે જેણે જવાબ આપવામાં ઉતાવળથી કામ લીધું તે સાચા જવાબથી વંચિત રહ્યો, અને જેના સ્વભાવમાં સ્થિરતા છે તે પોતાની મંજિલ પામી લે છે.

મુસલમાનની નમાઝમાં એકાગ્રતા અને વિનન્નતા ત્યારે જ આવી શકે છે, જ્યારે તે શાંતિ અને ગરિમાની સાથે નમાઝ પણે. જ્યારે દુઆ કરે, તો અલ્લાહની પ્રશંસા અને તેની મહાનતાનું વર્ણન કરે, રસૂલુલ્લાહ صل પર દરુદ મોકલે. એક વાર રસૂલુલ્લાહ صل એ એક માણસને દુઆ કરતો સાંભળ્યો. તેણે ન અલ્લાહની પ્રશંસા -સ્તુતિનું વર્ણન કર્યું અને ન રસૂલુલ્લાહ صل પર દરુદ મોકલ્યા. આપ رض એ ફરમાવ્યું : હે નમાઝ પદ્નાર ! તેં ખૂબ ઉતાવળ કરી. આપ رض એ એક બીજા નમાઝ પદ્નાર બક્તિને દુઆ કરતો સાંભળ્યો કે તે અલ્લાહની પ્રશંસા અને સ્તુતિ વર્ણવી રહ્યો છે અને આપ رض પર દરુદ મોકલી રહ્યો છે, તો આપ رض એ તેને ફરમાવ્યું :

«أُدْعُ تُجَبْ، وَسَلْ تُعْطَ» [نسائي]

અર્થાત્, હે દુઆ કરવાવાળા ! તારી કબૂલ કરવામાં આવશે, માંગ જે માંગવું હોય, તને પ્રદાન કરવામાં આવશે. (નસાઈ)

દુઆના સ્વીકાર વિશે ઉતાવળ ન કરવી જોઈએ. રસૂલુલ્લાહ صل એ ફરમાવ્યું :

«يُسْتَجَابُ لَاَحَدٍ كُمْ مَا لَمْ يَعْجَلْ يَقُولُ دَعَوْتُ فَلَمْ يُسْتَجَبْ لِي» [متفق علیه]

અર્થात्, તમારામાંથી એક વ્યક્તિ દુઓ કરે છે, તો જ્યાં સુધી તે ઉતાવળ ન કરે, તેની દુઓ કબૂલ કરવામાં આવે છે, અને ઉતાવળ એ છે કે વ્યક્તિ દુઓ કરે અને પછી ફરિયાદ કરે - મેં દુઓ કરી, પણ કબૂલ ન થઈ. (મુજફિક અલયહિ)

ઉતાવળથી બચવાની ફ્રીલાન્ટ :

રસૂલુલ્હાં صلوات الله عليه وآله وسليمان એ ફરમાવ્યું :

«السَّيْنُ الْحَسَنُ وَالْتُّؤَدَةُ وَالِإِقْتِصَادُ جُزُءٌ مِّنْ أَرْبَعٍ وَعِشْرِينَ جُزُءًا مِّنَ النُّبُوَّةِ» [ત્રંદ્યી]

અર્થात्, સારો સ્વભાવ, ઉતાવળથી બચવું અને મધ્યમમાર્ગ નુભૂત્વત (પયંબરી)ના ચોવીસ ભાગોમાંથી એક છે. (તિરમિઝી)

રસૂલુલ્હાં صلوات الله عليه وآله وسليمان એ એક સહાભીને કહ્યું કે તમારામાં બે ગુણો એવા છે, જેને અલ્લાહ તૃઆલા પસંદ કરે છે : સહનશીલતા અને ઉતાવળથી બચવું. (મુસ્લિમ) એક બીજી રિવાયતમાં છે :

«الْأَعْنَاءُ مِنْ اللَّهِ وَالْعَجَلَةُ مِنْ الشَّيْطَانِ» [ત્રંદ્યી]

અર્થાત्, ઉતાવળથી બચવું તેમજ સ્થિરતા અને શાંતિની સ્થિતિ અલ્લાહ તૃઆલા તરફથી છે અને ઉતાવળ અને જલ્દી મચાવવી શૈતાન તરફથી. (તિરમિઝી)

માનવ-જીવનનો સામાન્ય અનુભવ છે કે જલ્દી મચાવવામાં મોટાભાગના કામો ખરાબ થઈ જાય છે અને માણસ પોતાના હેતુની પ્રાપ્તિથી વંચિત રહી જાય છે.

સારા કામોમાં ઉતાવળ કરવી જોઈએ :

સારા કામોને અદા કરવામાં ઉતાવળ સારી વસ્તુ છે. અહીં વિલંબ અને ટાળવું હાનિકારક હોય છે. જ્યારે માણસ સંદર્ભે કરવા માગે, તો તરત જ તેના પર અમલ કરે. ખબર નહીં, ક્યારે પરિસ્થિતિ બદલાઈ જાય. બંદાની શક્તિ સમાત થઈ જાય અથવા લેવાવાળાની જરૂરત પૂરી થઈ જાય અને શું ખબર કે તે જીવંત પણ રહે કે ન રહે. રસૂલુલ્હાં صلوات الله عليه وآله وسليمان એ ફરમાવ્યું :

«الْتُّؤَدَةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي عَمَلِ الْآخِرَةِ» [બુડાવ્દ]

અર્થાત्, આભિરતના કામોમાં ઉતાવળ કરવી જોઈએ. (અબૂ દાઉદ)

એ જ પ્રમાણે રસૂલુલ્હાં صلوات الله عليه وآله وسليمان એ ઈફતારમાં જલ્દી કરવાની તાકીદ કરી :

«لَا يَرَأُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا إِلَيْهِ الْفِطْرَةُ» [بخاري و مسلم]

અર્થात्, મારી ઉમ્મત ત્યાં સુધી સલામત રહેશે, જ્યાં સુધી ઈફતારમાં ઉતાવળ કરશે. (મુતાહિક અલયહિ) આનો અર્થ એ છે કે સમય થાય કે તરત જ રોજો ખોલી નાખશે અને બિનજરૂરી વિલંબથી બચશે. ઈસ્લામ મુસલમાનનો એ જ સ્વભાવ બતાવે છે કે તે સારા અને નેક કામોમાં ઝડપ કરે, કેમ કે આ જ તેના માટે જમતની પ્રાપ્તિનું માધ્યમ છે અને સામાન્ય જીવનમાં તેનું વર્તન સાવધાની અને સ્થિરતાનું રહે, જેથી તે ઉતાવળ કરીને કામને ખરાબ ન કરે કે જેથી છેવટે પસ્તાવો કરવો પડે. આનાથી વ્યક્તિત્વ તકલાઈ અને બિનમહત્વનું બની જાય છે. અહ્વાહ તુઅલાનો ઈરશાદ છે :

﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٌ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتُ
لِلْمُتَّقِينَ ﴾ ۱۳۳ آل عمران:

અનુવાદ : “દોડો એ માર્ગ પર જે તમારા રબની બક્ષિસ અને તેની જમત તરફ લઈ જાય છે, જેની વિશાળતા ધરતી અને આકાશ જેવી છે અને અહ્વાહથી ઉરવાવણા લોકો માટે તૈયાર કરવામાં આવી છે.”

(સૂર: આલે ઈમરાન, આ. ૧૩૩)

